

Inleiding

Ter voorbereiding op de Bestuurdersconferentie Bodem van 21 mei 2008 zijn met een aantal bestuurders interviews gehouden over het bodembeleid. In dit document zijn daarvan de verslagen opgenomen. Er hebben gesprekken plaatsgevonden met:

1. Lambert Verheijen, dijkgraaf waterschap Aa en Maas;
2. Mark Harbers, wethouder gemeente Rotterdam;
3. Onno Hoes, gedeputeerde provincie Noord-Brabant;
4. Tanja Klip-Martin, gedeputeerde provincie Drenthe;
5. Peter Glas, watergraaf waterschap De Dommel;
6. Jetty Eugster, wethouder gemeente Den Bosch;
7. Peter Smit, wethouder gemeente Den Haag.

Lambert Verheijen, dijkgraaf waterschap Aa en Maas

“Bodemonderwerp niet sexy”

De politieke en maatschappelijke belangstelling voor het onderwerp bodem is gering, aldus dijkgraaf Verheijen. Het is niet ‘sexy’, het spreekt burgers en overheden onvoldoende aan om zich er erg druk over te maken. Dat gebeurt pas wanneer er andere belangen, kennelijk met meer uitstraling, bij betrokken worden. Zoals de opslag van CO₂ in de bodem, bij Barendrecht.

Lambert Verheijen signaleert vooral een groot gebrek aan samenwerking tussen diverse overheden als het om bodemonderwerpen gaat. Stakeholders zoals het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten zouden tot integratie van beleid en een goede verdeling van verantwoordelijkheden moeten komen als het om bijvoorbeeld het beheer van grondwater gaat, maar dat gebeurt niet vanzelf.

Sommige gemeenten zijn al bezig met het opzetten van grondwaterplannen, anderen zijn nog niet zo ver, aldus Verheijen. De Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem (SKB) heeft een handreiking ontwikkeld dat gemeenten bij het opstellen van dergelijke plannen kan helpen. Gemeenten kunnen daarbij meer gebruik maken van de kennis die al bij andere gemeenten en overheidsinstanties voorhanden is.

Bovendien zijn bestuurlijk en organisatorische samenwerkingsverbanden nodig tussen provincies, waterschappen en gemeenten, maar ook met drinkwaterbedrijven en projectontwikkelaars, om een duurzaam grondwatergebruik en –beheer vorm te geven. Het beheer van verontreinigingen, warmte en oude opslag, de winning van drinkwater en de relatie met oppervlaktewater worden daarbij optimaal gecombineerd. De Unie van Waterschappen en SKB voeren daartoe een aantal bestuurlijke pilots uit, die worden begeleid door de bestuurlijke LBOW-commissie Grondwater. Een belangrijk aanknopingspunt wordt hierbij gevormd door een scheiding tussen de ondergrond en de bovengrond, zodat de aanwezige dynamiek voor de ontwikkeling van de bovengrond maximaal kan worden benut en de

ondergrond in ander kaders kan worden beheerd. Nauwe samenwerking blijft hierbij gewenst, waarbij regionale loketten en kennisnetwerken nodig zijn.

Waterschappen bemoeien zich nog maar mondjesmaat met de problematiek van de bodem en het grondwater. Wel is er al enige voeling met bodemzaken als er ook klimaatvraagstukken aan te pas komen, bijvoorbeeld als er bodemdaling optreedt, zoals in Zuid-Holland en Friesland. Ook voor het gebiedsgerichte beheer van grondwater in relatie tot het voorkomen van wateroverlast of verdroging, krijgen waterschappen meer aandacht. Het bijeenbrengen van de water- en bodemwereld vergt nog tijd. Daarbij is het vaak niet alleen een kwestie van onbekendheid, maar ook van gebrek aan capaciteit.

Ook de problematiek van de spoedlocaties voor bodemsanering vraagt de aandacht. In het landelijk gebied gaat het dan meestal om stortplaatsen. Een combinatie van afgraven, 'afvalmining' en ontgronding kan leiden tot herontwikkeling van deze locaties. Daarvoor zijn beperkt middelen beschikbaar. Het is de moeite waard te bekijken of de leemtetwet een rol kan spelen bij de continue monitoring en beheer van de voormalige stortplaatsen.

Een ander onderwerp dat aandacht verdient, is de herstructurering van bedrijventerreinen. In Noord-Brabant worden positieve ervaringen opgedaan met het instellen van een zogeheten revolving fund. Met geld uit dit fonds wordt verontreiniging op oude bedrijventerreinen opgeruimd; terugbetaling naar het fonds gebeurt via de uitgifte van nieuwe, schone locaties.

Wethouder Mark Harbers, Rotterdam:

“Pragmatische benadering”

De bodemproblematiek in grote steden is niet dezelfde als elders in Nederland. Intensief bodemgebruik, grote concentraties bevolking en botsende belangen maken het er niet gemakkelijker op, aldus de Rotterdamse wethouder Mark Harbers.

Harbers maakt zich bijvoorbeeld grote zorgen over de implementatie van de Kaderrichtlijn water en de Grondwaterrichtlijn. Hij is van mening dat de drempelwaarden niet als grenswaarden maar als richtwaarden moeten gelden. Worden ze toch als grenswaarden gehanteerd, dan zal Rotterdam daaraan niet kunnen voldoen. Harbers waarschuwt dat de problemen rond de beide richtlijnen wel eens zo hoog kunnen oplopen dat ze, net als luchtkwaliteitsdossier, leiden tot grote vertragingen bij het realiseren van bouw- en economische projecten. Hij stelt dan ook voor om voor het stedelijk gebied te komen tot een aanpassing van de normering. Hij staat in dat verlangen niet alleen: samen met zijn collega's van de drie andere grote steden heeft hij hierover al een brief aan minister Cramer geschreven. “We kunnen als gemeenten de eeuwenlange verontreiniging, die verspreid is in het grondwater, niet zo maar even aanpakken.” Wel voelt hij voor afspraken over monitoring en beheer en een gebiedsgerichte aanpak.

Rotterdam heeft maar liefst 600 spoedlocaties met humane risico's waar een versnelde aanpak noodzakelijk zou zijn. Een opgave waaraan voor 2010 onmogelijk iets gedaan kan worden. In plaats van de gemeente in een regelkeurslijf te dwingen, bepleit hij een sterk pragmatische aanpak, met een eigen normering. Anders zijn de gevolgen niet te overzien. Behalve in fysiek opzicht (bodemsanering in stedelijk gebied is nu eenmaal geen sinecure) is er ook een gapend gat tussen ambitie en geld. Rotterdamse woningcorporaties investeren en participeren al flink mee met Rotterdamse initiatieven zoals bijvoorbeeld het Rotterdam Climate Initiative. We moeten voorkomen dat corporaties niet overvraagd worden door ook nog eens het bodembeleid mee te nemen.

Als voorbeeld noemt Harbers de loodverontreiniging. Het ministerie van VROM wil hiervoor strengere normen opleggen, terwijl de humane risico's in de ogen van Harbers relatief gering zijn. Ook hier bepleit hij een meer pragmatische benadering, waarbij ook gekeken wordt naar andere oplossingen, zoals normering. Tevens wijst hij op de mogelijkheid dat er gemonitord wordt indien niet aan de normen kan worden voldaan. Die monitoring moet dan wel stevig juridisch verankerd worden om te voorkomen dat bouwplannen met procedures tegengehouden worden.

Duurzaam gebruik van de ondergrond, bijvoorbeeld voor warmte-koude-opslag (WKO) is onder een stad als Rotterdam evenmin een gemakkelijke opgave. De ondergrond van Rotterdam wordt al redelijk intensief gebruikt voor andere functies, zoals parkeergarages. Ook hier kunnen tegengestelde belangen het milieubeleid gemakkelijk voor de voeten lopen. Minder bouwen is geen optie, er moet juist meer gebouwd worden in bestaand gebied. Verdichting van de Rotterdamse binnenstad heeft immers positieve milieu gevolgen.

Gedeputeerde Onno Hoes, Noord-Brabant:

“Geef de provincie de regie”

De provincie Noord-Brabant werkt momenteel aan een bodemvisie. Uitgangspunt daarbij zal een lagenbenadering zijn, waarbij onder meer ondergrond en de aanpak van grondwater aan bod komen. Gedeputeerde Hoes: “De Brabantse aanpak is een integrale aanpak. We zien de bodem niet los van bijvoorbeeld ruimtelijke ordening en water. Wij gaan daarbij te werk volgens de zogeheten TELOS-driehoek, waarin het sociaal-economische, culturele en ecologische kapitaal een gelijkwaardige plaats innemen.”

De provincie maakt de afweging voor een aanpak van een probleem door meerdere aspecten in beeld te brengen en vervolgens te kiezen voor een integrale aanpak, waarbij nu eens het ene aspect dan weer het andere meer aandacht kan krijgen. Het bodembeleid heeft immers geen zelfstandig bestaansrecht meer, aldus Hoes. “Er is een grote samenhang tussen waterbeleid, de lagenbenadering en de sanering van grondwater, speciaal omdat we in Brabant ook met Belgische verontreiniging worden geconfronteerd.”

Brabant heeft in totaal naar schatting ca. 2500 spoedlocaties. Geen wonder dat ze een hoge prioriteit hebben. Het kostenaspect is hier, evenals vrijwel overal elders, een punt van zorg, vooral op het gebied van de apparaatskosten. Daarnaast is ook de capaciteit van de markt een aandachtspunt.

Het voorstel van minister Cramer van begin januari om een fonds in het leven te roepen dat gekoppeld wordt aan het afkopen van bodemproblemen door het bedrijfsleven, waardoor de overheid eventueel risicodragend wordt, is naar de mening van Hoes op zich het overwegen waard. Toch is het voor al belangrijk om goed zicht te krijgen op de rol en de verantwoordelijkheden van het fonds en van de diverse overheden. Bovendien moet helder zijn welke bodemfuncties beschermd moeten worden en hoe lang.

De provincie Noord-Brabant is voorstander van gebiedsgericht beheer. Het kan geen kwaad als je als overheid af en toe lef toont. De gedeputeerde maakt de vergelijking met het stortplaatsenmodel. Wel waarschuwt hij nadrukkelijk voor het creëren van een fonds met dood geld, waarvan de regelgeving zo ingewikkeld is dat het geld blijft liggen. Teveel regels leiden tot problemen en verhindert het nemen van de regie. Die regie zou met name bij de provincie moeten liggen, maar dan wel met een aantal 'vrijheidsgraden'.

Gedeputeerde Tanja Klip-Martin, Drenthe:

“Ontdoe bodem van negatief imago”

Doordat zoveel verschillende afdelingen bij provincies en gemeenten zich bezighouden met de bodem, is het verband een beetje zoek. Aldus gedeputeerde Tanja Klip van Drenthe. Het is dan ook hoog tijd dat verbanden helderder gemaakt worden en samenwerking wordt gestimuleerd. Tegelijkertijd moet bij het maken van ruimtelijke ordeningsplannen nadrukkelijker worden stilgestaan bij de invloed van functies op die bodem en andersom bij de kansen die het gebruik van de ondergrond kan bieden voor ontwikkelingen boven het maaiveld. En last but not least: ontdoe het onderwerp 'bodem' van zijn negatieve imago dat gelijk staat aan verontreinigingen en saneringen.

Dit kabinet zegt dat de totale bevoegdheid voor alles wat er in de ondergrond gebeurt, bij het Rijk moet liggen en dat provincies er niets meer over te zeggen hebben. Een verkeerd signaal, aldus Klip. “Maak de provincies verantwoordelijk voor de omgevingsvergunning”, bepleit ze. Het Rijk doet er goed aan meer samenwerking met de provincies te zoeken, aangezien daar veel kennis en ervaring over het thema ondergrond aanwezig is. Daarnaast zou het een goede zaak zijn als er een samenhangende structuurvisie zou komen, ook met betrekking tot een duurzaam gebruik van de ondergrond, waardoor de wirwar aan bevoegdheden kan worden ontrafeld.

Een eerste aanzet daartoe zou de evaluatie van de Mijnbouwwet kunnen zijn. Die zou kunnen leiden tot een beleidsverkenning duurzaam gebruik ondergrond. Op

basis daarvan zou de bevoegdheidsdiscussie kunnen plaatsvinden en niet anders om.

Klip is er tevens voorstander van om bodem en bodemgebruik in een vroeg stadium in het planproces mee te nemen. De provincie Drente is wat dat betreft al op weg. Er wordt gewerkt aan een driedimensionale structuurvisie in het kader van de nieuwe WRO.

De provincie Drente heeft de echte spoedlocaties voor bodemsanering nog niet volledig in beeld. Bovendien is nog onduidelijk waar al het geld voor grootscheepse sanering vandaan moet komen. Het door minister Cramer voorgestelde fonds voor de sanering van verontreinigd grondwater valt bij de provincie Drente in goede aarde. Wel bepleit Klip dat het bevoegd gezag de regie houdt op de gebiedgerichte aanpak van de verontreinigingen. Tenslotte zou op plaatsen waar grondwater bij sanering in het geding is, meteen gekeken moeten worden naar de mogelijkheden voor combinaties met warmte-koude-opslag.

Watergraaf Peter Glas:

“Meerwaarde zoeken bij samenwerking”

De bodem- en de waterwereld zijn twee gescheiden werelden, aldus watergraaf Peter Glas, bestuurslid van de Unie van Waterschappen. Twee werelden die echter zoveel met elkaar te maken hebben dat het verstandig zou zijn ze meer bij elkaar te betrekken. Daarmee zou dan een einde kunnen komen aan de onduidelijkheid over taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Daarmee zou de vraag wie de beheerder van het grondwater is, beantwoord kunnen worden.

Glas is van mening dat bij ruimtelijke plannen de ondergrond (“de derde dimensie”) meer dan tot nu toe betrokken moeten worden. Dat zal de samenwerking tussen provincie, waterschap en gemeente ten goede komen. “Er zijn veel thema’s die elkaar raken, maar mensen weten elkaar nu niet te vinden”, stelt hij. “Niemand voelt zich verantwoordelijk.”

“Wil je de kwaliteit van het grondwaterbeheer bevorderen, dan zal er meer gebruik gemaakt moeten worden van de integrale waterparagraaf die al is opgenomen in de RO-plannen. Bij het tot stand brengen van streekplannen betrekken de meeste provincies intussen wel de waterschappen maar die zouden van begin af aan ook betrokken moeten worden bij wijzigingen van gemeentelijk bestemmingsplannen. Glas vindt wel dat waterschappen meer actief op de voorgrond zouden kunnen treden en zich mengen in ruimtelijke ontwikkelingsdiscussies. Er zit veel kennis en kunde die onbenut blijft.”

Hij constateert dat er zorgen zijn over de voortgang van de bodemsanering. Bodemsanering is vooral een ambtelijk verhaal, waaraan bestuurders zich weinig gelegen laten liggen. Dat komt door de omvang van de opgave in aantallen saneringen en (dus) ook in kosten. “Onder de grond is buiten beeld, zowel letterlijk

als figuurlijk,” zo constateert Glas. “Datzelfde geldt overigens voor de rioolproblematiek en buizen en leidingen.”

Bestuurders realiseren zich kennelijk niet of onvoldoende dat de bodem veel kan opleveren, zoals warmte-koude-opslag. Het moet toch een uitdaging zijn om oplossingen voor maatschappelijke opgaven zoals bouw-, transport-, migratie- en energieopgaven óók in de bodem te zoeken.

Samenwerking is ook aan de orde als het gaat om de gemeentelijke watertaken. De gemeente zamelt afvalwater in en ontwatert, de waterschappen voeren af. Je zou zeggen dat hier kansen liggen voor samenwerking, maar het liep tot voor kort niet al te vlot. Daarbij constateert Glas inmiddels verbeteringen, hoewel er nog wel regionale verschillen zijn in samenwerking en uitvoering. “Het is een kwestie van elkaars taal leren spreken en meerwaarde zoeken bij samenwerking.”

Wethouder Jetty Eugster, Den Bosch:

“95 % spoedlocaties in beeld”

De gemeente Den Bosch kende bij de nulmeting in 2004 een werkvoorraad van zo'n 800 verdachte locaties van bodemverontreiniging. Daarvan moeten er anno 2008 nog circa 35 locaties op “spoed” gescreend worden. Gelukkig zal het in totaal om niet meer dan tien á twintig locaties gaan met een humaan risico. Voor de sanering van enkele gevallen heeft de gemeente tussentijds geld vrijgemaakt om ze meteen te kunnen aanpakken. Tot geruststelling van de burgers. “We hebben de spoedlocaties al voor 95% in beeld”, aldus wethouder Jetty Eugster.

Ook in Den Bosch zorgt de Kaderrichtlijn water voor problemen. Zo maakt de aanwezigheid van de Heinekenfabriek op een industrieterrein het gecompliceerd om beschermingszones, te realiseren, als je ervan uitgaat dat de richtlijn voorschrijft dat zo'n beschermingszone gelijk moet zijn aan die van een openbare drinkwaterwinning in een landelijk gebied. De wethouder vraagt zich dan ook af of ooit volledig voldaan kan worden aan dergelijke eisen van de richtlijn. Overigens heeft niet alleen Den Bosch hiermee te maken, het speelt ook in gemeenten als Oss en Veghel. In sommige gevallen leidt de richtlijn zelfs tot de noodzaak om bij een bedrijventerrein volledig vloeiendvrije vloeren aan te leggen over het hele terrein, ook voor parkeerplaatsen, zo vertelt ze.

Den Bosch koestert hoge ambities op klimaatgebied: de gemeente wil in 2025 klimaatneutraal zijn. Onderdeel van de maatregelen is warmte-koude-opslag (WKO). Dit jaar alleen al zijn er zo'n 14 locaties voor WKO bijgekomen, vermeldt de wethouder niet zonder trots. Maar er zijn nog veel onduidelijkheden over effecten en de regulatie van WKO. Ook doordat bij sommige systemen afsluitende lagen worden doorsneden, waardoor verontreinigingen naar het tweede watervoerende pakket kunnen doorsijpelen als er niet afdoende maatregelen worden genomen. Er is een recent praktijkvoorbeeld van een plan om tot 150 meter diepte een grootschalige, gesloten WKO aan te leggen: dat zouden we niet moeten willen en de gemeente heeft behoefte aan instrumenten om dat te reguleren. Niet alleen zijn afspraken

nodig over kwaliteits- en beheerseisen aan de WKO-systemen, maar ook over het beheer in de openbare ruimte en afstemming tussen de verschillende gemeentelijke afdelingen en andere overheden.

Ook wethouder Eugster snijdt het onderwerp van regievoering aan. Ze signaleert onduidelijkheid over bevoegdheden. Wie is eigenaar van het grondwater in het tweede watervoerende pakket? Hoe stemmen provincie, gemeente en waterschap hun verschillende verantwoordelijkheden en bevoegdheden af? Den Bosch vindt dat ze hier leading moet zijn. De gemeente kan immers het best vanuit een integrale afweging zelf oordelen. Daarom wil de wethouder een 'stadoverkoepelend waterplan' opstellen. Met het waterbeleid zal een bedrag van ca. € 100 mln gemoeid zijn. "Het op je nemen van die verantwoordelijkheid heeft wel grote financiële consequenties", stelt ze vast.

Nog even terugkomend op de spoedlocaties, spreekt de wethouder haar zorg uit dat de voortvarende houding van Den Bosch met het onderzoek niet in haar nadeel uitvalt: betekent minder (bekende!) spoedlocaties minder geld in 2010 voor de ontwikkelingslocaties? En voor de aanpak van grondwatersaneringen? Tenslotte is de gemeente bezig via een eigen lokale toepassing van GIS (Geonet) de situatie van de ondergrond te inventariseren. "Het is heel verstandig om je ondergrond te kennen. Juist vanwege alle plannen moet je bezien welke inbreuken die plannen eventueel op het grondwatersysteem kunnen hebben", aldus de wethouder.

Wethouder Peter Smit, Den Haag:

"Echte risico's direct aanpakken"

Voor wethouder Smit geldt dat echte risico's als gevolg van bodemverontreinigingen direct aangepakt moeten worden. Echte risico's zijn voor hem risico's voor de volksgezondheid waaronder directe bedreiging van drinkwatergebieden. In algemene termen de prioriteit bij spoedlocaties leggen is niet altijd nodig. Het is belangrijk om te weten waar welke risico's zijn. Den Haag zal mede daarom tijdig gereed zijn met de inventarisaties en onderzoeken. Men onderkent op dit moment zo'n 600 tot 1000 potentiële spoedlocaties. De inschatting is dat er uiteindelijk zo'n 10% daarvan daadwerkelijk spoedeisend zullen zijn. De gemeente vindt het erg belangrijk om dan zelf goed te kijken wat de echte risico's zijn. Er moet voldoende ruimte zijn om zelf als gemeente een afweging te maken te maken welke van die locaties wel en welke niet direct aangepakt gaan worden (maatwerk).

Het bovenstaande wordt mede bepaald door het uitgangspunt dat stadsontwikkeling een belangrijk aspect is. Den Haag heeft ambitieuze plannen als het gaat om woningbouw en herstructurering/ontwikkeling van grote delen van de stad. De uitvoering van die plannen mag niet gefrustreerd worden door een sectorale aanpak van de bodemverontreiniging. De verontreiniging in de gebieden waar de herstructurering/stadsontwikkeling plaats vindt, dient zeker aangepakt te worden. Wethouder Smit wil daarom dat er landelijk breder gekeken wordt naar de besteding van gelden voor sanering. Ook aspecten als woningbouw, economie en leefbaarheid

dienen daarbij afgewogen te worden. Dat zou wel eens kunnen leiden tot een andere verdeling van budgetten.

Verder is het van belang dat de kosten voor de grondexploitatie in deze gebieden niet extra stijgen als gevolg van het rijksbeleid. Dat betekent e.e.a. voor de Rijksoverheid, zowel in haar rol als normsteller (bodemkwaliteitseisen) als in haar rol als medefinancierder van bodemsanering. Den Haag deelt de stelling dat vervuiler en belanghebbenden (mee)betalen maar vindt ook dat de overheid niet financieel afzijdig kan blijven. De wethouder maakt zich zorgen over een terugtrekkende beweging van het Rijk als het om de financiering gaat. De bijdrage van de Rijksoverheid dient wat hem betreft op peil te blijven.

Het gebruik van de ondergrond wordt door wethouder Smit voor een stad als Den Haag met bovengronds ruimtegebrek, als belangrijk thema gezien. Het gebruik van de ondergrond voor bouwactiviteiten (tunnels, parkeergarages, etc) neemt fors toe. Dat geldt ook voor Koude Warmte Oplag. Voor zaken met een langere historie én met een groot ruimtebeslag in de minder diepe ondergrond, zoals kabels en leidingen, past de huidige regelgeving voor het grootste deel van de stad. Voor de nieuwere onderwerpen (bijvoorbeeld meervoudig ruimtegebruik en WarmteKoudeOpslag) en voor intensief gebruikte delen van de stad is dat niet het geval. De gemeente heeft voor het gebruik van de intensief gebruikte delen van de stad en de wat diepere ondergrond, waar het nu nog relatief rustiger is, nog geen beleid en regelgeving ontwikkeld. Op een aantal gebieden is het volgens de wethouder wel zinvol om daar wel serieus naar te gaan kijken. Hij denkt daarbij aan:

- Functiegerichte aanwijzing voor het gebruik van de ondergrond.
- Bestemmingsplannen voor de ondergrond. Zij het dat dit alleen voor sommige delen van de stad zinvol zou zijn, namelijk die delen die dicht te bebouwen zijn en waar plannen voor gebruik van de ondergrond zijn. Het moet geen algemene verplichting worden deze plannen voor de hele ondergrond te maken.
- meer regie van de gemeente op Koude Warmte Opslag.

Wethouder Smit wil duidelijkheid over het gebiedsgericht aanpakken van grootschalige grondwaterverontreinigingen, inclusief de scheiding van de aanpak van de boven- en de ondergrond. Als het een meerwaarde heeft en als, zoals vanuit het ministerie verwacht wordt, de overall-kosten van aanpak van deze verontreiniging lager worden, dan vindt Den Haag dat een interessant aspect. De gemeente signaleert wel dat voor een dergelijke aanpak een zeer lange adem nodig is. Dat vereist ook langdurige continuïteit qua beleid en beheer. Het is voor de gemeente een zorgpunt of dit het geval zal blijken te zijn. Continuïteit is overigens niet het enige zorgpunt. Het beleid ten aanzien van deze grootschalige grondwaterverontreinigingen moet ook uitvoerbaar zijn en voldoende rechtszekerheid voor de diverse betrokkenen bieden.

Grootschalige grondwaterverontreinigingen beperken zich vaak niet tot de gemeentegrenzen. Ten aanzien van de vraag wie dan welke verantwoordelijkheden heeft, houdt wethouder Smit een vurig pleidooi voor de rol van de betrokken gemeenten en de stadsregio's. Hij spreekt vanuit zijn goede ervaringen met Haaglanden. Voor een stad met grootstedelijke problematiek als Den Haag met een professioneel eigen apparaat en met een goed functionerende stadsregio, heeft het geen toegevoegde waarde als de provincie ten aanzien van deze problematiek een bovengeschatte rol zou gaan spelen.

Het grootste aandachtspunt voor de gemeente is dat de gebiedsgerichte aanpak geen onbedoelde rem zet op de ontwikkeling van het gebied. De rol en de verantwoordelijkheid van alle partijen moet duidelijk zijn en er moet een wil zijn om het probleem op te lossen. Het gevaar is dat vanuit die denkbare deelname door betrokkenen aan zo'n gebiedsgerichte aanpak verplicht gesteld zal worden. De vraag is of voor zo'n verplichting voldoende draagvlak is te vinden.